

Papp Dánielről

Omorovicza (ma Moravica, hivatalosan Bácskossuthfalva) neves,
de méltatlanul elfeledett szülöttjéről

Másodéves magyar és szerb nyelv szakos főiskolai hallgató voltam az újvidéki tanárképző főiskolán, amikor 1958 őszén Herceg János ellátogatott az akkor még igazából meg sem nyílt újvidéki egyetem bölcsészkarára nekünk, a főiskolán magyartanároknak készülő hallgatóknak és más kíváncsi irodalombarátnak előadást tartani Papp Dánielről. Akkor hallottam először, hogy a 19–20. század fordulóján élt és alkotott egy magyar író, aki talán nem is volt magyar származású (!), hisz állítólagos szülőhelyén, Moravicán se a katolikus, se a református hitközség anyakönyveiben nem találták meg a nevét. Azt is akkor hallottam, hogy „Papp Dánielt a gondok – feleséget és két gyermeket kellett eltartania – kényszerítették a mesélésre, mint Balzacot és Dickenst annak idején”. Kortársai, a vele egyívású literátorok: Herczeg Ferenc, Bródy Sándor, Gárdonyi Géza, Ambrus Zoltán ekkorra már hírnevet szereztek maguknak, Justh Zsigmond meg épp abban az évben halt meg (1894), amikor az ő első novellája, a *Marcellusz a Pesti Naplóban* megjelent. És mint tizennégy évvel később Móricz Zsigmondot *A hét krajcár*, Papp Dánielt a *Marcellusz* tette egy csapásra ismertté, a legkiválóbb írók által el- és befogadottá. Egyenesen Mikszáth Kálmán dicsérte, és első (és egyetlen) regényének megjelenésekor (1898) ezt írta róla: „Azokhoz az írókhoz tartozik ő, akik előbb lesznek híresek az írók világában, és csak azután a közönségben, holott nálunk megfordítva szokott történni...” De a legtekintélyesebb folyóirat, *A Hét* szerkesztője, Kiss József is fölajánlotta folyóirata oldalait az új csillag, a sokat ígérő nagy reménység kéziratának közlésére. És az új csillagnak – Herceg János megfogalmazása szerint – „sietnie is kellett a siker felé, mert csak öt esztendő t engedeléyzett neki életre és írásra a sorsa”. 1900. augusztus 14-én ugyanis már halott volt.

Egy kicsit azonban előre szaladtam. Hisz jelen emlékezésemben elősorsban is arra szeretnék reflektálni, hogy tényleg szerb származású, or-

todox vallású magyar író volt-e Papp Dániel, ahogyan azt Herceg János a fõnt idézett elõadásában – bárcsak megengedõen, de – sejtetni engedte, valamint arra, hogy Moravica valóban csak állítólagosan volt-e szülõhelye az írónak, vagy valóságosan is.

Ez utóbbival kezdeném.

Juhász Géza, aki az 1960-as évek elején doktori értekezése tárgyául választotta Papp Dánielnek, a magyar irodalom egyik homályba vesztett, feledésbe merült alakjának az újrafelfedezését, és monográfiát írt róla¹, megerõsíti Herceg János fõntebb már említett megállapítását és rögzíti, hogy „noha minden életrajza szerint Ó-Moravicán született, ott sem a katolikus, sem a református egyházi anyakönyvekben nem szerepel a neve”. Majd – mintegy járható új nyomot, további kutatásra érdemes lehetõséget – megemlíti, hogy „fõlmerülhet annak lehetõsége is, hogy a Moravicán született gyermeket Pacsérra vitték volna keresztelni, ahol görögkeleti egyház is van (és volt), de az ottani anyakönyvek, s épp a görögkeletiek elvesztek a háború alatt”.

És hogy tovább bonyolítsa a gubancot, hozzáteszi: „De nemcsak a születési helye és származása ilyen bizonytalan, hanem születésének a dátuma is”, és elmondja, hogy „régében az irodalomtörténetek, lexikonok stb. egyöntetûen 1868. febr. 11-ét jelölték meg születése dátumaként”, de Laczkó Márta 1944-ben közzétett tanulmánya óta² számos kiadványba – még az Akadémiai Kiadó 1994-es kiadású *Új magyar irodalmi lexikon*ába is, igaz, kérdõjellel utalva a bizonytalanságra – az az új dátum (1865. február 11-e) került be – amelyet Laczkó Márta a zombori fõgimnázium egykorú évkönyveire hivatkozva Papp Dániel hiteles születési dátumaként állapít meg. Laczkót az készítette a dátumváltoztatásra, hogy nem tartotta valószínûnek, hogy a gimnázium ötödik osztályát megismételni kényszerûlõ Papp Dániel csak 17 éves volt, amikor leérettségizett. Pedig így történt akár négyéves korában, akár késõbb kezdett el elemibe járni!

Egy Kílátó-beli cikkemben (az 1980-as évek elején, derekán?) utaltam is ezekre a bizonytalanságokra. A cikk olvastán, illetve az utána folytatott beszélgetés alapján vélte Magyar László, a Szabadkai Történelmi Levéltár egykori levéltárosa, hogy ennek még egyszer utána kell nézni, de most már – mint mondta – levéltárosi furfanggal. Szándékát tett követte, és – ami addig az elõtte kutatók közül senkinek, neki – már az elsõ nekibuzdulásra sikerült! Az omorovicai katolikus egyházközség születési anyakönyvében az 1868-ban születettek és kereszteltek között megtalálta a keresett be-

¹ Juhász Géza: *Papp Dániel*. Forum Könyvkiadó, hely és év nélkül [Novi Sad, 1965]

² Laczkó Márta: Papp Dániel diákévei. *Kalangya*, XIII. évfolyam (1944. május 15.), 5. szám.

jegyzést. A latin nyelven vezetett anyakönyv³ 52. oldalán a 6. sorszám alatt ugyanis – magyar fordításban – ez olvasható:

Született: 1868. február 11-én, keresztelték: 15-én, a megkeresztelt neve: Dániel, neme: fiú, törvénytelen, apja: ismeretlen, anyja: Korapifiszky Anna római katolikus polgári nő, lakhelye: Omorovicza 217, keresztszü-lők: Almási Antunovics Mátyás szolgabíró és felesége, Kovács Julianna római katolikus nemesek, keresztelte: Fratricus Lőrinc adminisztrátor.

A megjegyzések (Observationes) rovatban viszont – de ez már eredeti-ben is magyarul – ez: M.k.belügyministerium 16712/V-b./1895. számú végzése szerint a vezetéknév „Pap”ra lőn átváltoztatva. Meghalt Bpest VIII. ker. 1900. aug. 14-én.

Az anyakönyvi adatok alapján tehát kétségbevonhatatlanul beigazoló-dott, hogy azoknak volt és van igazuk, akik Papp Dániel születési helyéül „valóságosan” is Omoroviczát (újabb szóhasználattal Morovicát/Moravicát), születése dátumául pedig 1868. február 11-ét tüntették/tüntetik fel, illetve, hogy vallásául a római katolikus vallást jelölték, azaz jelölik meg.

De hogy magyarnak született-e, vagy csak a neveltetése során vált igaz magyarrá, azt ezek az adatok nem tanúsítják, mint ahogyan arról sem tá-jékoztatnak, hogy miként tett szert a görögkeleti egyház liturgiájának oly bensőséges ismeretére, mint amilyenről az elbeszélései tanúskodnak. Az életével és munkásságával foglalkozó írásokból kihámozhatjuk, hogy az akkortájt szokásos nyolcosztályos gimnázium alsó osztályait (legalábbis az első kettőt) Zentán végezte, a felső négyet pedig – igaz, öt év alatt, mert az ötödiket meg kellett ismételnie – Zomborban, az egykori, 1872-ben indult Zombori Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban. Itt is érettsé-gizett 1885-ben. (Tehát tizenhét éves korában!) De hogy elemibe hol járt, arról sehol sem találtam adatot. Kevés és bizonytalan az érettségi utáni hat évnek a története is. Szinnyei József⁴ erről ennyit mond: „a budapes-ti egyetemen a jogi tanulmányokat végezte, mint nevelő hosszabb ideig külföldön utazott, és 1891-től kezdve joggyakorlaton volt Budapesten, hol sokáig közjegyzői irodában dolgozott”. Juhász Géza monográfiájából még azt is kiolvashatjuk, hogy egy évet „államsegélyes önkéntes”-ként a cs. és kir. hadseregben szolgált, de többet nem. Ezek az adatok azonban csak a magyarrá válás folyamatát, a magyar identitástudat megerősödését tá-maszthatnák alá – ha erre egyáltalán valamiféleképpen is szükség lenne –, de semmiféleképpen se a görögkeleti vallás titkaiba való beavatást. Annak

³ *Matricula Baptisatorum Parochialis Ecclesiae Omoroviczensis Archi-Dioecesis Colocensis, Anno 1868.*

⁴ Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái*. X. kötet, Budapest, 1905. 271–272.

ismereteit másvalahonnan kellett megismernie. Bizonytalan utalások per-
sze erre is akadnak:

Molnár Ferenc említi nekrológiájában, hogy az író valamikor *görög ka-
tolikus papnak* készült. (Ez valószínűleg elírás, mert Papp Dániel írásaiban
a görög katolikusokat sohasem említi, csakis görögkeleti, azaz ortodox,
pravoszláv papokról, kalugyerekről beszél.) A kérdés csak az, hogy mikor
és hol?

Osvát Ernő az 1898-ban *Marcellusz* címen megjelent első elbeszélés-
köteve kapcsán írja, hogy a kolostorok „...nagy gondoktól csendes élete,
melynek az író is osztályosa volt...” A kérdés csakúgy, mit az előbb: mikor
és hol?

Hogy van-e valami alapjuk ezeknek a közléseknek, azóta se derült ki,
de tény, hogy Papp Dániel elbeszélései arról tanúskodnak, hogy írójuk ki-
válóan ismerte a kolostorok belső életét, hierarchiáját. Gondoljunk csak
például a *Nikánor fogsága* című elbeszélésére! Már a kezdő sorok is sokat
elárulnak:

„Nikánor diakónus volt, és soha senkit se bántott. Nikánor mindig áhí-
tattal vetette a keresztet, és szilárdul hitte, hogy olajtól buzogott egykor
a Szent Demeter sírja. Nikánor túl magas volt, és így előrehajolva járt,
és Nikánor végül azt gondolta, hogy ezen a világon mindenki férfi. Hite
nem vala különben; ugyanis mind férfiak voltak az egyházatyák és a szent
doktorok, akikkel megismerkedett sorban, és mily mellékesek is a bizánci
egyháznak a női szentek! A nőknek elkerített helyük van hátul a teológiá-
ban, miképp a templomban szintén.”

De kitűnően ismerte a Tündérlaknak nevezett délvidék: Bácska, Bá-
nát, Szerémség soknemzetiségű – legfőképpen középosztálybeli – népének
életét, világát is.

Tény továbbá az is, amit már Herceg János is megállapított: „ha szer-
bekről ír, akkor az ő egyébként fölényesen könnyed szemlélete egyszerre
elhomályosodik, s hangját a nosztalgia melegsége hatja át”. Erről győződ-
hetünk meg *A csúnya Euthym* történetét elbeszélő novellájában is, amikor
a fölszentelésére váró, de a fölszentelés előtt nősülni kényszerülő, „szemére
nézve bandzsál, arcára nézve iszonytatóan himlőhelyes” Euthym feleséget
kereső első próbálkozásán a kiszemelt menyasszonyjelölt, Nádia így próbál
a leánykérés elől kibújni:

„– Jöjjön, Euthym úr, valami szép dalt fogok önnek zongorázni.

Eléggé ügyesen játszott a régi, falusi hangszeren, s egy könnyű Cho-
pin-mazurkában (ez volt a legnehezebb, amit tudott) talált egyszer egy
szomorú kis orosz dalt, melyet mintha az ő délvidéki dalairól másoltak
volna. Ezt nagyon szerette játszani. Euthym boldogan hallgatta a zokogó

témát, de szünet után ismét felütötte a fejét, és újból belekezdett a formulába:

– Tisztelt kisasszony! A hivatás, melynek szentelem magamat, korai nőülést igényel...

A lány könyvet nyomott a kezébe.

– Olvasson föl valami verset, Euthym úr.

Euthym kikereste a kötetből a legszerelmesebb verset, és halkán, félig suttogva olvasta:

*Mondjalak galambnak, vagy mondjalak szépnek,
Miként rác leánynak szólnak rác legények...*

De ez érződik ki egyetlen regényéből, *A rátótiakból* is.

A regény főhőse, Purcz Endre (aki igazándiból Purczovich lenne, csak hogy amikor bátyja a nemességért folyamodott, őt kihagyta a jegyzékből, és ezért mérgében Purczra változtatta a nevét) egy őszi este a budapesti rakparton ödög, ahol éppen akkor kötött ki egy hajó, a Szent Száva. A Purczovichból Purczzá vedlett egykori zombori polgármester, a kivilágított hajót nézte. A jelenet leírása a regényben: „A lámpa köré letelepedtek a hajósok, és hosszú nyakú üveggel koccintottak. Arra aztán megpendült a tambura, és az édes kis gitárt elnyújtott bűgő férfikórus kísérte, valami délvidéki románc a rigómezei csatáról, avagy egy szerelmes párról, becsületes rác trocheusokban. Purcz Endre megállt a parton, és egy német szót nyögött: »Heimatsklänge«. Azután együtt dűnnyögte a diszkantot a mulatozókkal, míg csak egy könnycsepp nem hullott a bajuszára. Akkor azt letörölte, és nagyot lélegzett a városi levegőből, azt érezvén, hogy az idegen szellőben most van valami a szülőföld kedves illatából.”

Salgó Ernő⁵ írta róla a halála másnapján közzétett tanulmányában, hogy „mint novellistát kiváltképpen Dél-Magyarország kevert társadalmá érdekelte, de ebben is főleg a görögkeleti monostorok élete”, továbbá, hogy a kevert társadalom iránti érdeklődését „nemcsak az befolyásolta, hogy gyermekkorának emlékei a bunyevác világba nyúltak vissza, de még inkább döntő volt erre nézve, hogy benső rokonság kötötte oda”.

És ha most arra gondolok, hogy szerb vonatkozású történeteiben milyen eleven emlékek kerítik hatalmukba hőseit egy-egy szerb dal hallatán, amelyek – mint írja – „becsületes rác trocheusokban” zengenek, vagy arra, hogy *A fekete kabát* című elbeszélésének érettségi előtt álló nyolcadikos gimnazistája, Czár Miklós (akinek mintaképe talán éppen maga az író) milyen elérzékenyülve gondol „az ő rác anyanyelvének édes ritmusára”, illetve, hogy irodalomórán, amíg a tanár Madáchról beszél, neki a rigómezei

⁵ Salgó Ernő: Papp Dániel. *Új Magyar Szemle*, 1900. augusztus 15.

dalok jutnak eszébe, Arany János bajszos képe neki Vuk Karadžić hosszú, fehér bajuszát juttatja eszébe, amikor pedig Petőfi lírájával foglalkoznak, neki Branko Radičević költészete cseng-bong a lelkében, csak azt kell ki-következtetnem, hogy van valami alapja szerb származásnak, esetleges szerb rokonságnak a feltételezésére.

Még inkább megerősít ebbéli hitemben Papp Dánielnek a *Budapesti Napló* egy 1897. január 10-én megjelent cikke: *Az aula kapuja*, amelyre már Juhász Géza felhívja a kutatók figyelmét. Ebben egy Söjtöry Platon nevű diáktársáról ír Papp Dániel, aki „épp harmincegy esztendő”, akivel egy-azon osztályban hallgatta „tizenkét esztendő előtt a halhatatlan Ribáryt”, majd így folytatja: „Csodálatos, de odalenn szokásos genealógiája volt a szép barna fiúnak; nem tudta, hogy tulajdonképpen micsoda is az anyanyelve. Ez a kétség mifelénk, a két nagy folyóvíz közt, sokszor előfordul és igen érdekes, hogy az etnográfusok és folkloristák még nem foglalkoztak azzal a keverék-rasszal, mely származik, ha magyarok és rácok összeházasodnak. Söjtöry Platonnak az apja nemes magyar apától és egy rác anyától született és külön családi megállapodás szerint ortodox keleti hitben nevelkedett, nyelvére nézve pedig kiskorától fogva magyar és rác volt egyszerre... Mármost ennek az óhitű magyar-rác embernek megint az igaz katolikus feleségtől született egy fia, aki ugyancsak az édesanyja hitében nevelődött... Okos, gyönyörű hajlású homloka alatt két nyelv volt csaknem egyformán besejtezve, lehet talán mégis valamivel tökéletesebben a magyar... Magyarnek érezte magát talán és katolikusnak, de feltűnt nekünk, hogy sohasem verekedett a szerb gimnázium tanulóival. Szüleinek a halála után szerb nagyanyjának a rokonainál élt, és belenőtt aztán a rácokba, és ha elhaladt az óhitű templom előtt, renegátnak érezte magát, aki megszökött a Goszpodai pomiluj igazhitű egyházából. Később mégis áttért az óhitre, de azért én magyar maradok – mondogatta magában. A jog elvégzése után beállt szerzetesnek, persze óhitűnek, és nyolc év múlva püspök lett, az ortodox keleti egyház püspöke, szerb hívek és papok élén.”

Ha elfogadjuk, hogy apja lehetett az a nemes magyar apától és rác anyától származó férfi, akinek – halála után – a fiát a nagyszülők (talán éppen pacsériak, vagy Pacsérről Zomborba származottak) vették gondjukba, és nevelték szerbbé, görögkeletivé, akkor nagyon is érthetővé válik, hogy írónk milyen úton-módon jutott monostorba, honnan ismeri a görögkeleti szerzetesek és világi papok életét, az ortodox szertartások legapróbb részleteit stb.

Sőt, ez azt is megmagyarázná, honnan erednek pacséri tárgyú elbeszélései, figurái.

S lám, ahelyett, hogy tisztáztam volna egy bizonytalan föltételezést, egy újabb – és talán már szintén sohasem tisztázható – lehetőséget vázoltam fel.

Befejezésül egy röpké szösszenetre hadd térek még ki Papp Dániel írói topográfiájára. Pontosabban arra, hogy Szenteleky Kornél, a két háború közötti jugoszláviai magyar irodalom vezéralakja, a helyi színek, a couleur locale számonkérője mennyire félreismerte, mennyire rosszul értelmezte Papp Dánielnek az íróilag szabadon alkalmazott topográfiáját, földrajzi hitelességét, hogy micsoda dühödt vehemenciával állapította meg róla, hogy írásai tele vannak topográfiai tévedésekkel, hamisításokkal, hogy bennük Bácskát, a bácskai levegőt, de annak még nyomát sem találja, és hogy művészi szempontból írásai teljesen értéktelenek.

Az író által alkalmazott topográfiával még Herceg János se volt kibékülve, ő is azt hangoztatta, hogy „egy olyan Bácskáról írt, amelynek a valóságos vidékhez se topográfiailag, sem időben, sem társadalmi szerkezetben nem volt semmi reális kapcsolata”. Pedig dehogynem! Számtalanszor tapasztalhatjuk, hogy nemcsak hogy rá lehet ismerni a tájra, a vidékre, de pontosan meg is nevezi a helyszínt, a helyszínen föllelhető azonosító földrajzi pontokat.

A kérdést érintve egyébként már maga az író, Papp Dániel megfogalmazta⁶, hogy Bácskáról igen téves ismeretek keringnek az országban. Általában azt hiszik, hogy ott „a társadalom legkülönbözőbb rétegei folyton isznak, s a bácskai ember még sétálni is úgy sétál, ahogy Marienbadban szokott a fürdővendég: tudniillik poharat tart a kezében, és minden hús lépés után iszik egy-egy kortyot”. Pedig hát ez csak téves sztereotípiá, és nem tudják, hogy mi van a fölszín alatt. És a fölszín alatti titkot bogozva elmondja, hogy a dubokai pusztán portyázó komisszáros egy zivataros éjszaka eltévedt a legényével, és a kukoricásban botorkálva rátalált egy földalatti kastélyra, talán éppen Rózsa Sándoréra...

Nemcsak a dubokai pusztá, a földalatti barlang lejárata azonosítható pontosan, de a környékbeli népek emlékezetében a legenda is él, igaz, nem Rózsa Sándorral, hanem Angyal Bandival kapcsolatosan.⁷ Tudni vélik, hogy a valamikori Angyal Bandi vasúti megálló is arról kapta a nevét, hogy „itt volt neki a fészke”.

---

⁶ Papp Dániel: *Tündérlak Magyarban*. (Előszóféle.) Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1980

⁷ Pénovátz Antal: Angyal Bandi két szomszédos falu: Moravica és Pacsér szájhangományában. In: Pénovátz Antal: *Ó-Morovica, jaj Pacsér*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2010

Csik Pál moravici gazdálkodó 1984-ben úgy tudta, hogy az Angyal Bandi vasúti megálló közelében volt Angyal Bandinak és társainak a bunkerja, amely egészen a Duboka melletti Roglaticáig visz. A bunker olyan nagy, hogy lóháton is lehetett benne menni. A betyárvezér és emberei itt a föld alatt laktak, itt lakomáztak – vélte tovább Pál gazda, majd hozzátette, hogy erdő is van ott. Aztán elbeszélte, hogy egy alkalommal a tanítók kivezették a gyerekeket az erdőbe egy kicsit szórakozni. Ahogy ott a partoldalon játszadoztak, ugrándoztak, egyszer csak a föld beszakadt alattuk. Nem estek mélyre, nem lett bajuk, de egy nagy üreg nyílására bukkantak. A bátrabbak a keletkezett lukon bementek, és nem tudom, hány pár csizmát találtak.

De a Pacséri Fogh Péter főszolgabíró is Pacséra mehet haza a pacséri komposzteszorok közé, és nézelődhet vaskosaras pacséri házának tornácáról, pásztázhatja a falu völgyét, amelyen a kis Pacs-ér fut keresztül sietve, nehogy agyonnyomja a bácskai Svájc közepe, a Telecska két legnagyobb halma. Nemcsak földrajzilag pontos és azonosítható a leírás, de még a birtokviszonyokra és a falut birtokló komposzteszorok (közbirtokosok) foglalkozására is pontosan utal. Sőt, az alföld–fiumei vasút megnyitásának (1869 – P. A.), a kis Pacs-ér szabályozásának (1887 – P. A.) és a falun keresztülhaladó kövesút, a *makadámút* megépülésének (1895 – P. A.) a főlemlegetésével még arra is, hogy Pacsér XIX. század végi történetével teljesen tisztában van.

Sokszor él azonban a költői szabadság nyújtotta lehetőségekkel, és összezavarja az azonosító pontokat. Így például *A rátótiak*ban, amely állítólag Zombor város regénye, amíg az állomás felé vezető sétány, a kanális vagy a megyeháza leírását olvassuk, nincs is kétségünk, hogy hol járunk, de amikor azt olvassuk, hogy a Béga⁸ Rátóton folyik keresztül, vagy hogy a Duna csak alig egyórányi járásra van tőle, elbizonytalanodunk, és föl tesszük a kérdést: valóban ennyire tájékozatlan lett volna a regény írója, aki – mint tudjuk – öt évig volt a zombori főgimnázium diákja, vagyis életének legfogékonyabb éveiben élt öt évet Zomborban, hogy ne tudta volna ezeket a valótlanságokat? És mindjárt válaszolunk is rá: nem hiszszük. Inkább azokkal értünk egyet, akik úgy vélik, hogy azért folyamodik ezekhez a pontatlanságokhoz, ezekhez a topográfiai bukfencekhez, hogy a közvetlen élményeiből táplálkozó történeteiben az élő személyekről mintázott alakjait ne lehessen, vagy legalábbis nehezebben, bizonytalanabban lehessen azonosítani.

De talán túlságosan is elvesztem a személye körüli titkok, bizonytalanságok bogozásában, ám, ha figyelembe vesszük, hogy földinkről, Morovica

szülöttjéről van szó, akiről eddig szinte semmit sem tudtunk, sokan talán még azt sem, hogy egyáltalán létezett, akkor ez – úgy hiszem – természetes. Mint ahogyan az is természetes, hogy azért reménykedünk, hogy egyszer talán – bár ez az idő múlásával egyre reménytelenebb – sikerül is valami véletlen szerencsének (esetleg buzgó kutatásnak) köszönhetően olyan eligazító adatra, fogódzóra bukkanni, amely a jelenleg még homályban rejlő titkokat segít tisztázni, kideríteni. De ez már legyen a mai generációk, a most induló ifjabb nemzedékek feladata! Az én feladatom jelen esetben amúgy is csak annyi volt, hogy beszámoljak az író születési dátumának és helyének a tisztázását bizonyítandó anyakönyvi bejegyzés föllelésének a körülményeiről.